

● **Rozhovor pápeža Františka so šéfredaktormi jezuitských**
● **európskych kultúrnych časopisov**

● Je 19. mája 2022. „Vitajte! Vidíte? Toto mám namiesto pápežských nosidiel,“ žartuje pápež, keď naráža na to, že sedí na invalidnom vozíku, pretože trpí bolesťami kolena. František osobne privítal každého zo šéfredaktorov kultúrnych časopisov, ktoré Spoločnosť Ježišova vydáva v Európe. Na audiencii ich prijal v súkromnej bibliotéke Apoštolského paláca.

Dovedna ich bolo desať: páter Stefan Kiechle zo Stimmen der Zeit (Nemecko), Lucienne Bittarová zo Choisir (Švajčiarsko), páter Ulf Jonsson zo Signum (Švédsko), páter Jaime Tatay z Razón y fe (Španielsko), páter José Frazão Correia z Brotéria (Portugalsko), páter Paweł Kosiński z Deon (Poľsko), páter Arpád Horváth z A Szív (Maďarsko), Róbert Mésároš z Viera a život (Slovensko), Frances Murphyová zo Thinking Faith (Spojené kráľovstvo) a páter Antonio Spadaro z La Civiltà Cattolica (Taliansko). Traja spomedzi šéfredaktorov patrili k laikom, dve z nich boli ženy (švajčiarsky a anglický časopis). Ostatní prítomní boli jezuiti.

Audiencia u pápeža Františka sa konala na úvod každoročného trojdňového stretnutia¹. Zúčastnil sa na nej aj generálny predstavený Spoločnosti Ježišovej páter Arturo Sosa. „Nijaký príhovor som si nepripravil,“ začal pápež, „takže ak chcete, môžete mi klásť otázky. Ak budeme viesť dialóg, naše stretnutie bude bohatšie.“

● Svätý Otec, ďakujeme za toto stretnutie. Aký je význam a poslanie časopisov Spoločnosti Ježišovej? Máte pre nás nejakú misiu?

○ Nie je ľahké dať jednoznačnú odpoveď. Vo všeobecnosti si samozrejme myslím, že poslaním kultúrneho časopisu je komunikovať. Ja by som však dodal, že ide o komunikáciu, ktorá by mala byť čo najviac „vtelená“, čo najosobnejšia, taká, ktorá nestráca vzťah s realitou a ľuďmi, komunikácia „tvárou v tvár“. Tým chcem povedať, že nestačí komunikovať samotné idey: to nie je ono. Treba komunikovať idey, ktoré vychádzajú zo skúsenosti. To je pre mňa veľmi dôležité. Idey musia vychádzať zo skúsenosti.

Vezmime si príklad heréz, či už teologických, alebo ľudských, pretože existujú aj ľudské herézy. Podľa môjho názoru heréza vzniká vtedy, keď sa idea

1 Na stretnutí bol aj páter François Euve, šéfredaktor *Études* (Francúzsko), ktorý nemohol byť v Ríme v čase audiencie. Z dôvodu vyššej moci tento rok na stretnutí chýbali Dermot Roantree, šéfredaktor írskoho časopisu (*Studies*) a Ειρήνη Κουτελάκη, šéfredaktor gréckeho časopisu (*Ανοιχτοί Ορίζοντες*).

odtrhne od ľudskej reality. Na to naráža jeden výrok – ak si dobre pamätám, tak je Chestertonov – že „heréza je myšlienka, ktorá sa zbláznila“. Zbláznila sa, pretože stratila svoje ľudské korene.

Spoločnosť Ježišova by sa nemala zapodievať sprostredkovávaním nejakých abstraktných myšlienok. Má jej ísť o sprostredkovanie ľudskej skúsenosti prostredníctvom ideí a argumentácie: teda skúsenosti. O ideách sa diskutuje. Diskusia je dobrá, ale pre mňa to nie je dostatočné. O ľudskej realite sa rozlišuje, teda rozlišovanie je to, na čom skutočne záleží. Poslaním jezuitských publikácií nemôže byť len diskusia. Ich poslaním musí byť predovšetkým napomáhať rozlišovanie, ktoré vedie k činom.

Aby ste mohli rozlišovať, treba niekedy použiť aj kameň! Ak hodíte do vody kameň, voda sa rozvlní, všetko sa pohne a vtedy môžete rozlišovať. Ale ak namiesto kameňa hodíte... matematickú rovnicu, poučku, potom nedôjde k žiadnemu pohybu, a teda ani k rozlišovaniu.

Všimnite si, že tento fenomén abstraktných ideí o človeku je starý. Charakterizoval napríklad dekadentnú scholastiku, teológiu čistých ideí, úplne vzdialenú od reality spásy, ktorou je stretnutie s Ježišom Kristom. Preto musí kultúrny časopis pracovať s realitou, ktorá je vždy nadradená myšlienke. A ak je skutočnosť škandalózna, je to ešte lepšie.

Nedávno som sa napríklad stretol so Skupinou svätej Marty, ktorá sa zaoberá škandalóznou realitou obchodovania s ľuďmi. A to nás dojíma, dotýka sa nás to a pomáha nám to kráčať vpred. Na druhej strane však abstraktné idey o zotročovaní ľuďí nikoho nedojímajú. Musíme vychádzať z ich skúseností a z ich výpovedí.

To je princíp, o ktorom som vám chcel povedať a ktorý vám chcem odporúčať: skutočnosť je nadradená ideí, a preto musíte prinášať myšlienky a úvahy, ktoré vychádzajú z reality.

Keď vstúpíte iba do sveta ideí a vzdialite sa od reality, iba sa zosmiešnite. Diskutuje sa o ideách, realita sa rozlišuje. Rozlišovanie je charizmou Spoločnosti Ježišovej. Podľa môjho názoru je to prvá charizma Spoločnosti a na ňu sa musí Spoločnosť aj naďalej zameriavať, a to aj pri vydávaní kultúrnych časopisov. Práve ony majú podporovať rozlišovanie a napomáhať ho.

● *Spoločnosť Ježišova je prítomná na Ukrajine, ktorá je súčasťou mojej provincie (poľskej). Prežívame vojnovú agresiu. Píšeme o nej v našich časopisoch. Ako treba komunikovať o situácii, v ktorej žijeme? Máte pre nás v tejto súvislosti nejaké rady? Ako môžeme prispieť k mierovej budúcnosti?*

○ Ak chceme odpovedať na túto otázku, musíme sa odpútať od bežnej schémy z rozprávky *O Červenej čiapočke*: Červená čiapočka bola dobrá a vlk bol ten zlý. Tu nemáme do činenia s nejakým metafyzickým dobrom a zlom. Ide o niečo globálne, s prvkami, ktoré sa navzájom veľmi prelínajú. Pár mesiacov pred začiatkom vojny som sa stretol s hlavou istého štátu, múdрым mužom,

ktorý hovorí veľmi málo, ale naozaj veľmi múdro. A po rozhovore o veciach, o ktorých chcel hovoriť, mi povedal, že ho veľmi znepokojuje spôsob, akým postupuje NATO. Spýtal som sa ho prečo a on odpovedal: „Štekajú na brány Ruska. A nechápu, že Rusi sú imperiálni a nedovolia, aby sa k nim priblížila nejaká cudzia mocnosť.“ Na záver dodal: „Situácia môže viesť k vojne.“ To bol jeho názor. A 24. februára sa začala vojna. Tá hlava štátu dokázala prečítať znamenia toho, k čomu sa schyľovalo.

To, čo vidíme, je brutalita a krutosť, s akou túto vojnu vedú jednotky, spravidla žoldnierske, ktoré využívajú Rusi. A Rusi tam naozaj radšej posielajú Čečencov, Sýrčanov, žoldnierov. Nebezpečenstvo však spočíva v tom, že vidíme len toto, a je to naozaj obľudné, no nevidíme celú drámu, ktorá sa odohráva za touto vojnou, ktorú možno niekto nejakým spôsobom vyprovokoval alebo jej nezabránil. A registrujem záujem o testovanie a predaj zbraní. Je to veľmi smutné, ale v konečnom dôsledku ide práve o to.

Možno mi niekto v tejto chvíli povie: Ale vy ste za Putina! Nie, nie som. Tvrdiť niečo také by bolo zjednodušenie a bolo by to nesprávne. Som jednoducho proti tomu, aby sa zložitý problém redukoval na to, že povieme, kto je dobrý a kto je zlý, bez toho, aby sa uvažovalo o koreňoch a všelijakých záujmoch, ktoré sú veľmi komplikované. Zatiaľ čo vidíme brutalitu, krutosť ruských vojsk, nesmieme zabúdať na problémy, ktoré sú v pozadí a musíme sa pokúsiť vyriešiť ich.

Pravdou je aj to, že Rusi si mysleli, že všetko sa skončí do týždňa. Ale prepočítali sa. Našli odvážny národ, ľud, ktorý zápasí o prežitie a ktorý má za sebou históriu plnú zápasov.

Musím tiež dodať, že to, čo sa teraz deje na Ukrajine, vnímame tak silno preto, lebo je to blízko nás a viac sa to dotýka našej citlivosti. Ale sú aj iné vzdialené krajiny, spomeňte si na niektoré časti Afriky, severnú Nigériu, severné Kongo, v ktorých už dlho prebieha vojna a nikoho to nezaujíma. Spomeňte si na Rwandu pred dvadsiatimi piatimi rokmi. Spomeňte si na Mjanmarsko a Rohingov. Svet je vo vojne. Pred niekoľkými rokmi mi napadlo povedať, že prežívame rozkúskovanú tretiu svetovú vojnu. Podľa mňa dnes už je vyhlásená tretia svetová vojna. A to je niečo, čo by nás malo prinútiť zamyslieť sa. Čo sa to deje s ľudstvom, ktoré postihli tri svetové vojny v priebehu jedného storočia? Prvú vojnu prežívam v spomienkach môjho starého otca na boje pri rieke Piave. Potom druhá a teraz tretia. A to je pre ľudstvo zlé, je to nešťastie. Musíte si uvedomiť, že za jedno storočie sa odohrali tri svetové vojny, za ktorými stojí obchod so zbraňami!

Pred niekoľkými rokmi sa konali oslavy šesťdesiateho výročia vylodenia v Normandii. Mnoho hláv štátov a vlád oslavovalo víťazstvo. Nikto si nespomenul na desaťtisíce mladých ľudí, ktorí zahynuli na tej pláži. Musím sa vám zdôveriť, že keď som v roku 2014 išiel do Redipuglie na sté výročie svetovej vojny, rozplakal som sa, keď som videl vek padlých vojakov. Keď som o nie-

koľko rokov neskôr 2. novembra – vždy chodievam 2. novembra na cintorín – išiel do Anzia, aj tam som sa rozplakal, keď som videl vek padlých vojakov, čo sú tam pochovaní. Minulý rok som bol na francúzskom cintoríne a na hroboch mladých mužov – kresťanov alebo moslimov, pretože Francúzi posielali bojovať zo severnej Afriky aj tých – boli tam aj mladí muži vo veku dvadsať, dvadsaťdva, dvadsaťštyri rokov.

Prečo vám to hovorím? Pretože by som chcel, aby sa vaše časopisy zaoberali ľudskou stránkou vojny. Chcel by som, aby vaše časopisy pomohli pochopiť ľudskú drámu vojny. Je veľmi dobré robiť geopolitické analýzy, študovať veci do hĺbky. Treba to robiť, pretože je to vaša práca. Pokúste sa však sprostredkovať aj ľudskú drámu vojny. Ľudská dráma tých cintorínov, ľudská dráma pláží v Normandii alebo Anziu, ľudská dráma ženy, na ktorej dvere zaklope poštar a dá jej list s poďakovaním za to, že dala vlasti syna, ktorý je hrdinom... A tak zostala sama. Ľudstvu a Cirkvi by uvažovanie o tom veľmi pomohlo. Venujte sa spoločensko-politickým úvahám, ale nezanedbávajte ani ľudskú reflexiu o vojne.

Vráťme sa na Ukrajinu. Všetci otvárajú svoje srdcia utečencom, ukrajinským vyhnancom, ktorými sú väčšinou ženy a deti. Muži zostávajú bojovať. Na minulotýždňovej audiencii ma dve manželky ukrajinských vojakov, ktorí boli v oceliarni Azovstal, prišli požiadať o príhovor za ich záchranu. Všetci sme na tieto dramatické situácie veľmi citliví. Sú tu ženy s deťmi, ktorých manželka tam bojujú. Mladé a krásne ženy. Ale pýtam sa sám seba: Čo sa stane, keď nadšenie pomáhať pominie? Kto sa o tieto ženy postará, keď prestane byť situácia taká páľčivá? Musíme hľadiť ďalej ako je rámec konkrétnych činov v tejto chvíli a zistiť, ako ich podporovať, aby sa nestali obeťami nelegálneho obchodovania s ľuďmi, aby neboli zneužití, pretože supy už krúžia.

Ukrajina má skúsenosti so znášaním otroctva a vojen. Je to bohatá krajina, ktorá bola vždy rozkúskovaná, rozkúskovaná z vôle tých, ktorí sa jej chceli zmocniť, aby ju mohli vykorisťovať. Dejiny akoby predurčovali Ukrajinu na to, aby sa stala hrdinskou krajinou. Keď vidíme toto hrdinstvo, sme dojatí. Hrdinstvo, ktoré ide ruka v ruku s nehou! Keď sa totiž na Ukrajine vzdali prví mladí ruskí vojaci – na „vojenskú operáciu“, ako to nazývajú, totiž najprv posielali ich, pričom ani nevedeli, že idú do vojny, až potom poslali žoldnierov – postarali sa o nich samotné ukrajinské ženy. Veľká ľudskosť, veľká neha. Odvážne ženy. Odvážni ľudia. Ľud, ktorý sa nebojí bojovať. Ľud, ktorý je pracovitý a zároveň hrdý na svoju krajinu. Nezabúdajme v tomto čase na ukrajinskú identitu. To je to, čo nás dojma: vidieť takéto hrdinstvo. Naozaj by som chcel zdôrazniť tento bod: hrdinstvo ukrajinského ľudu. Máme pred očami situáciu svetovej vojny, globálnych záujmov, predaja zbraní a geopolitického privlastňovania, ktorá mučí hrdinský národ.

Chcel by som pridať ešte jeden prvok. S patriarchom Kirillom som mal štyridsaťminútový rozhovor. V prvej časti mi prečítal vyhlásenie, v ktorom uvie-

dol dôvody na ospravedlnenie vojny. Keď skončil, zasiahol som a povedal som mu: „Brat môj, my nie sme klerici štátu, my sme pastieri ľudu.“ Mal som sa s ním stretnúť 14. júna v Jeruzaleme, aby sme si pohovorili o našich záležitostiach. Ale kvôli vojne sme sa po vzájomnej dohode rozhodli odložiť stretnutie na neskorší termín, aby náš dialóg nebol zle pochopený. Dúfam, že sa s ním stretnem na zhromaždení náboženstiev v Kazachstane v septembri. Dúfam, že ho budem môcť pozdraviť a trochu sa s ním porozprávať ako pastier.

● *Aké znamenia duchovnej obnovy vidíte v Cirkvi? Vidíte nejaké? Sú tu nejaké znamenia nového, sviežeho života?*

○ Je veľmi ťažké vidieť duchovnú obnovu pri používaní veľmi zastaraných vzorcov. Musíme obnoviť náš spôsob vnímania reality, jej hodnotenia. V Cirkvi v Európe vidím veľkú mieru obnovy v spontánnych veciach, ktoré vznikajú: hnutia, skupiny, noví biskupi, ktorí si uvedomujú, že majú za sebou Druhý vatikánsky koncil. Pretože Koncil, na ktorý si niektorí pastieri spomínajú najradšej, je ten Tridentský. A to, čo hovorím, je naozaj tak.

Reštauracionizmus zapchal Koncilu ústa. Počet skupín „reštaurátorov“ – napríklad v Spojených štátoch amerických je ich veľa – je impozantný. Jeden argentínsky biskup mi povedal, že ho požiadali, aby spravoval diecézu, ktorá sa dostala do rúk týchto „reštaurátorov“. Oni Koncil nikdy neprijali. Existujú myšlienky, správanie, prístup, ktoré vychádzajú z reštauracionizmu, ktorý v podstate neakceptoval Koncil. Problém je práve v tom, že v niektorých prostrediach a oblastiach Koncil ešte nebol prijatý. Je tiež pravda, že trvá sto rokov, kým sa Koncil zakorení. Máme teda ešte štyridsať rokov na to, aby sa zakorenil!

Znakmi obnovy sú aj skupiny, ktoré dávajú novú tvár Cirkvi prostredníctvom sociálnej alebo pastoračnej pomoci. Francúzi sú v tomto smere veľmi kreatívni.

Vy ste ešte neboli na svete, ale ja som bol v roku 1974 svedkom utrpenia generálneho predstaveného Spoločnosti Ježišovej pátra Pedra Arrupeho na 32. generálnej kongregácii. V tom čase sa objavila konzervatívna reakcia na zablokovanie Arrupeho prorockého hlasu! Dnes pokladáme tohto generála za svätca, ale musel prežiť veľa útokov. Bol odvážny, pretože sa nebál urobiť tento krok. Arrupe sa vyznačoval veľkou poslušnosťou voči pápežovi. Veľkou poslušnosťou. A Pavol VI. ho chápal. Najlepším prejavom, ktorý kedy pápež adresoval Spoločnosti Ježišovej, je prejav Pavla VI. z 3. decembra 1974. A napísal si ho vlastnoručne. Existuje originál. Prorok Pavol VI. mal slobodu ho napísať. Na druhej strane ľudia spojení s Rímskou kúriou nejakým spôsobom živili skupinu španielskych jezuitov, ktorí sa považovali za pravých „ortodoxných“ a stavali sa proti Arrupemu. Pavol VI. sa do tejto hry nikdy nezapojil. Arrupe mal schopnosť vidieť Božiu vôľu a táto jeho schopnosť sa spájala s detskou

jednoduchosťou v nasledovaní pápeža. Pamätám si, že raz, keď sme v malej skupinke pili kávu, prešiel k nám a povedal: „Poďme, poďme! Pápež pôjde okolo, pozdravme ho!“ S touto spontánnou láskou bol ako malý chlapec!

Pripomeňme si, že proti pátrovi Arrupemu sa staval najmä jeden jezuita z Loyolskej provincie. Posielali ho na rôzne miesta, dokonca aj do Argentíny, a vždy robil problémy. Raz mi povedal: „Ty si človek, ktorý ničomu nerozumie. Skutočnými vinníkmi sú predsa páter Arrupe a páter Calvez. Najšťastnejším dňom môjho života bude, keď ich uvidím visieť na šibenici na Námestí svätého Petra.“ Prečo vám rozprávam tento príbeh? Aby ste pochopili, aké bolo pokoncilové obdobie. A to sa opäť deje, najmä u tradicionalistov. Preto je dôležité zastať sa týchto osobností, ktoré obhajovali Koncil a vernosť pápežovi. Musíme sa vrátiť k Arrupemu: je svetlom z tých čias, ktoré nás všetkých osvetľuje. A bol to práve on, kto znovu objavil *Duchovné cvičenia* ako prameň a oslobodil sa tak od strnulých formulácií *Epitome Institutii*², ktoré boli výrazom uzavretého, strnulého myslenia, viac poučno-asketického ako mystického.

● *V Európe a ani v mojej vlasti vo Švédsku sa už nedá hovoriť o silnej náboženskej tradícii. Ako evanjelizovať v kultúre, v ktorej niet náboženskej tradície?*

○ Nie je pre mňa ľahké odpovedať na túto otázku. Stretol som sa so Švédskou akadémiou, ktorá je výborom pre udeľovanie Nobelovej ceny za literatúru. Priniesli mi ako darček obraz svätého Ignáca, ktorý kúpili v starozitníctve. Je to obraz svätého Ignáca z 18. storočia. Pomyslel som si: „Skupina Švédov mi prináša svätého Ignáca. On im pomôže!“ Poviem pravdu, neviem, ako na túto otázku odpovedať. Pretože len tí, ktorí v tomto kontexte žijú, môžu pochopiť, ktoré cesty sú správne, a objaviť ich. Chcel by som však poukázať na muža, ktorý je vzorom zorientovaného človeka: je ním kardinál Anders Arborelius. Ničoho sa nebojí. Rozpráva sa s každým a nikomu nenadráža. Vždy sa zameriava na pozitíva. Verím, že človek ako on môže ukázať správnu cestu vpred.

● *V Nemecku máme synodálnu cestu, o ktorej si niektorí myslia, že je heretická, ale v skutočnosti je veľmi blízko skutočnému životu. Mnohí opúšťajú Cirkev, pretože už jej viac nedôverujú. Osobitným prípadom je Kolínska arcidiecéza. Čo si o tom myslíte?*

○ Predsedovi Nemeckej biskupskej konferencie Mons. Georgovi Bätzingovi som povedal: „V Nemecku je veľmi dobrá evanjelická cirkev. Nepotrebujeme dve.“ Problém nastáva, keď synodálna cesta vychádza od intelektuálnych,

2 Pápež tu naráža na akýsi praktický súhrn, tzv. *Pravidlá*, používané v Spoločnosti a formulované v 20. storočí, ktoré boli pokladané za náhradu *Stanov*. Povedomie jezuitov o Spoločnosti istý čas utváral práve tento text a zašlo to až tak ďaleko, že niektorí nikdy nečítali *Stanovy*, ktoré sú základným textom. Podľa pápeža v tomto období v Spoločnosti hrozilo, že *Pravidlá* premôžu ducha.

teologických elít a je veľmi ovplyvnená vonkajšími tlakmi. Sú diecézy, kde sa synodálna cesta robí s veriacimi, s ľuďmi, pomaly.

Podujal som sa napísať list o vašej synodálnej ceste. Písal som ho sám a trvalo mi to mesiac. Nechcel som do toho zatiahnuť kúriu. Urobil som to sám. Originál je po španielsky a nemecký je preklad. Tam som napísal, čo si myslím. Potom je tu otázka Kolínskej arcidiecézy. Keď bola situácia veľmi búrlivá, požiadal som arcibiskupa, aby na šesť mesiacov odišiel, situácia sa upokojila a mne boli veci jasnejšie. Pretože keď sú vody rozbúrené, nevidíte jasne. Keď sa vrátil, požiadal som ho, aby napísal list, v ktorom sa zriekne úradu. Urobil tak a dal mi ho. A napísal ospravedlňujúci list arcidiecéze. Nechal som ho na jeho poste, aby som videl, čo sa stane, ale v rukách mám jeho abdikáciu. Deje sa to, že existuje veľa nátlakových skupín a pod tlakom nie je možné rozlišovať. Potom je tu ekonomický problém, kvôli ktorému uvažujem o finančnej kontrole. Čakám, kým povolí nátlak a bude sa dať rozlišovať. To, že existujú rôzne názory, je v poriadku. Problémom je tlak. To nepomáha. Nemyslím si však, že Kolín nad Rýnom je jedinou diecézou na svete, kde dochádza ku konfliktom. A pristupujem k nej ako ku každej inej diecéze na svete, ktorá zažíva konflikty. Prichádza mi na um jedna, v ktorej ešte trvá konflikt: Arcidiecéza v Portoriku. Tam je konflikt už roky. Takýchto diecéz je veľa.

● *Svätý Otec, my máme časopis v digitálnom formáte a oslovujeme aj mladých ľudí, ktorí sú na okraji Cirkvi. Mládež chce rýchle informácie a názory. Ako ich môžeme doviesť do procesu rozlišovania?*

○ Človek nesmie stáť na mieste. Pri práci s mladými ľuďmi musíme vždy poskytnúť perspektívu v pohybe, nie statickú. Musíme prosiť Pána o milosť a múdrosť, aby nám pomohol urobiť správne kroky. V mojich časoch práca s mládežou pozostávala zo stretnutí, na ktorých sa niečo preberalo, študovalo. Teraz to už takto nefunguje. Musíme im pomôcť napredovať s konkrétnymi ideálmi, dielami, cestami. Mladí ľudia nachádzajú zmysel svojho života na ceste, nikdy nie staticky. Niektorí možno váhajú, pretože vidia mladých ľudí bez viery, hovoria, že nie sú v Božej milosti. Ale dovoľte, aby sa o nich postaral Boh! Vašou úlohou je nasmerovať ich na cestu. Myslím, že to je to najlepšie, čo môžeme urobiť.

Prepáčte, ak som odpovedal príliš obsérne, ale chcel som zdôrazniť otázky pokoncilového obdobia a Arrupeho, pretože súčasným problémom Cirkvi je práve neprijatie Koncilu.

Stretnutie sa skončilo spoločnou fotografiou. Pápež sa osobne rozlúčil so všetkými účastníkmi a každému z nich odovzdal ruženec a dve svoje knihy.